

ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ ՆԱԻՐԱ
(ԱԻ)

ԱՆԿԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՈԳՈՒ ԶԱՐԹՈՆՔԸ
ՆԱԳԻԲ ՍԱՀՅՈՒՋԻ «ԲԱՅՆ-ԱԼ-ԿԱՍՐԵՅՆ» ԵՎ ԹԱՈՒՖԻԿ
ԱԼ-ՀԱՔԻՍԻ «ՈԳՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ»
ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

Եզիկայական ժողովրդի ազատագրական ոգու և անճնագոհ պայքարի արտահայտման օրինակները 20-րդ դարի կեսերին պատկանող գրականության ստեղծագործություններում քաղում են: Սակայն բևեռելով մեր ուշադրությունը հատկապես երկու ստեղծագործությունների՝ Թաուֆիկ ալ-Հաքիմի «Ոգու վերադարձի» («Աուդաթ-առ Ռուհ»), 1935թ. և Նազիք Մահֆուդի «Բայն-ալ-Կասրեյնի» («Բայն-ալ-Կասրեյն»), 1956-57թթ. վրա, փորձենք ներկայացնել ազատագրական պայքարի ազդեցությունը եզիկական միջին խավի կենցաղային կյանքի օրինակով:

Նազիք Մահֆուդի «Բայն-ալ-Կասրեյն» եռագրությունն կազմված է երեք մասից, որոնք կոչվում են հին Կահիրեի փողոցների և թաղամասերի անուններով՝ «Բայն-ալ-Կասրեյն», «Կասր-աշ-Շաուկ», «Աս-Սուքքարիյա»: Վաճառական Ալ-Գավվադի ընտանիքի երեք սերունդների զարգացման ընթացքի օրինակով այս երկում կարելի է հետևել ընդհանուր եզիկական իրականության զարգացումներին, աշխարհայացքի և սովորույթների փոփոխությանն ու վերանայմանը, քաղաքական զարգացումներին, հեղինակը մեզ է փոխանցում վերհառնող ժամանակաշրջանի ոգին: Արտաքինապես եռագրության շարադրանքը ներառում է իր մեջ վաճառականի ընտանիքի կյանքը 1919-1944թթ.:

Եռագրության առաջին մասում՝ «Բայն-ալ-Կասրեյնում», Մահֆուզը մեզ տեղափոխում է Առաջին Աշխարհամարտի ժամանակաշրջանի Կահիրեի հին անկյուններից մեկը։ Վաճառական հին ավանդական հայացքների տեր մարդ է, որն ընտանիքի ներսում անհանդուրժող դեսպոտ է. իր հայեցողությամբ տնօրինում է ընտանիքի անդամների կյանքը, ամուսնացնում, ապա բաժանում է իր որդուն՝ Յասինին, լուծում դուստրերի՝ Աիշայի և Քադիգայի ամուսնական հարցերը, դաժանորեն պատժում է կնոջը՝ Ամինային ինքնագլուխ՝ մզկիթ այցելելու համար։ Հեղինակը ներկայացնում է ստեղծված իրավիճակի ողջ անհեթեթությունը, որ տիրում է ընտանիքի ներսում Ալ-Գավվայի պահվածքի հետևանքով։ Մակայն վաճառականը միայն բացասական հատկանիշներով չէ, որ օժտված է։ Հակառակը, հեղինակը պատկերում է կերպարի, և կերպարի միջոցով նաև ավանդական պահանջներին համապատասխանող հասարակության երկակիությունը. դրսում ընտանիքի գլուխը ներկայացված է իբրև կենսուրախ, շփվող, կատակասեր, կանանցով հրապուրված անձնավորություն։

Մանրամասներ են և անաչառ վերլուծելով միջընտանեկան հարաբերությունները՝ հեղինակը մեզ հանգեցնում է այն եզրակացության, որ ստեղծված իրավիճակում ընտանիքը բաժանված է երկու ճամբարների՝ մի կողմից հայրն է, մյուս կողմից թեկուզ և թույլ, բայց միակ պաշտպան հանդիսացող մոր շուրջ հավաքված ընտանիքի մյուս անդամներն են։ Մակայն բոլոր այս կոնֆլիկտները չեն հասցնում բացահայտ առճակատման. դուստրերը համակերպվում են իրենց ճակատագրի հետ, Յասինը գտնում է հետաքրքրություն այլ հաճույքներում։ Բոլորից առավել հոր ազդեցիկներից տառապում են երիտասարդ Ֆահմին և փոքրիկ Քեմալը։ Վաճառականի միջնեկ որդուն՝ Ֆահմին անչափ հետաքրքրում է Եգիպտոսի ճակատագիրը։ Հայրը չի կարողանում հաշտվել որդու ինքնությունը հայացքների հետ։ Ներգրավված լինելով ազգային ազատագրական պայքարի մեջ՝ խաղաղ ցույցերից մեկի ժամանակ Ֆաթհին, բազում եգիպտացի երիտասարդների հետ, դավադրաբար զնդակահարվում է անգլիացիների կողմից։ Այս փաստը դեռ երկար ժամանակ հիշեցնելու է եգիպտական ժողովրդին անձնագոհ երիտասարդության հերոսական ոգու մասին։

Մի քանի տարի անց՝ զարգանում են եռագրության երկրորդ մասի՝ «Կասր-աշ-Շաուկի» իրադարձությունները։ Չնայած այս տարիների ընթացքում տեղի ունեցած փոփոխություններին՝ ընտանիքի ներսում կյանքը շարունակում է հոսել սովորական հունով։ Մակայն վաճառականն ստդեն ավելի մեղմ է և հանդուրժող։ Փոփոխություններ են կատարվում հերոսների կյանքում, արդեն պատկերվում են նաև Ահմադ ալ-Գավվայի թոռնիկները։ Առավել ուշադրության է արժանացած Քեմալի կերպարին։ Պատանոհ արթնացող գիտակցության միջոցով ներկայացվում է Եգիպտոսի երիտասարդության փնտրտուքներն ու հոգևոր ճգնաժամը։ Հետզհետե Քեմալի

աշխարհընկալումը փոխվում է, նա ծանոթանում է Դարվինի աշխատություններին՝ կորցնելով հին դավանանքի կարծրացած հասկացությունները:

Եռագրության երկրորդ մասում մեծ տեղ է հատկացված 1919-1921թթ հեղափոխության հետևանքով ձեռք բերված արժեքների և փոփոխությունների պահմանմանն ուղղված լարված պայքարին: Այս պայքարի մոտիվը նկատվում է շարադրանքի ողջ ընթացքում:

Երկրորդ մասը ավարտվում բավականին ողբերգորեն. Սաադ Ջազլուլի մահվամբ՝ պետա-քաղաքական մակարդակում և Աիշայի անուսնու և երեխաների մահվամբ՝ ընտանեկանում:

Երրորդ մասում՝ «Աս-Սուքքարիյայում» մենք արդեն 1935-44թթ.-ում ենք: Ավագ սերնդի համար նոր հեղափոխական իրադարձությունների և Երկրորդ Աշխարհամարտի այս ժամանակաշրջանը դարձավ բախտորոշ, իսկ երիտասարդների համար՝ կտրուկ գործողությունների հնարավորություն:

Նազիբ Մահֆուզի «Բայն-ալ-Կասրեյն» եռագրության մեջ բավականին դինամիկ է պատկերված կարծրացած արժեքների վերափոխումն ու Եգիպտոսի ձգտումը նոր, անկախ կյանքի:

Գրեթե նույնն է իրավիճակը Թաուֆիկ ալ-Հաքիմի «Ոգու վերադարձը» ստեղծագործության մեջ: Այստեղ զարգացող իրադարձությունները կարծես ավելի սևեռված են Սաադ Ջազլուլի ապստամբության ժամանակաշրջանի Եգիպտոսի միջին խավի կենցաղային կյանքի արտահայտման վրա: Հեղինակը իր ստեղծագործություն մեջ Եգիպտոսը համեմատում է Հին Եգիպտոսի վերածնվող աստված Օսիրիսի հետ, դրանով իսկ ներկայացնելով եգիպտական անկոտրում ոգին:

Ընտանիքը, որը պատկերված է այստեղ, փոքր-ինչ անսովոր է, քանի որ այս բաղկացած է եղբայրներից և իրենց հետ ապրող չամուսնացած քրոջից: Նրանք իրենց անվանում են «ժողովուրդ», և չնայած ամենօրյան մանր վեճերի՝ անչափ միավորված են: Այսպես է ներկայացվում ողջ եգիպտական ժողովուրդը՝ չնայած տարածայնությունների՝ միասնական: Բոլոր եղբայրներն էլ սիրահարված են իրենց հարևանուհուն՝ Սաննիային: Այս կերպարում շատ զրաքննադատներ տեսնում են երիտասարդ Եգիպտոսի ալլեգորիան: Եվ իհարկե նրանք բոլորն էլ պայքարում են Եգիպտոսի ազատագրման համար:

Եվ Նազիբ Մահֆուզը, և Թաուֆիկ ալ-Հաքիմը իրենց ստեղծագործություններում ստույգ տարանջատում են հին և նոր, ավանդական և փոխառնված արժեքների դրական և բացասական կողմերը՝ տալով թե սուր քննադատություն և թե գովաբանում:

NAIRA KARAPETYAN
(IOS)

**THE AWAKING OF THE SPIRIT OF THE INDEPENDENCE
IN THE NAGIB MAHFUZ'S "BAYN-AL-KASRAYN" AND
TAWFIQ AL-HAKIM'S
"THE RETURN OF THE SPIRIT"**

In these two novels the authors tried to demonstrate the national spirit of the Egyptians, fighting for their independence in the beginning of the XX century. Both Mahfuz and Al-Hakim describe the real scenes of live of the ordinary Egyptian family of that period concerned. In the Mahfuz's trilogy novel, the life of three generations is shown. He explains gradually the necessity to changes both political situation and in ordinary family relations. The young members of the described families in these two novels are eager to see a free Egypt. They are greatly impressed by the national movement of Sa'ad Zaghlul. Also in their families they see the necessity to escape traditional bases and build new Egypt.